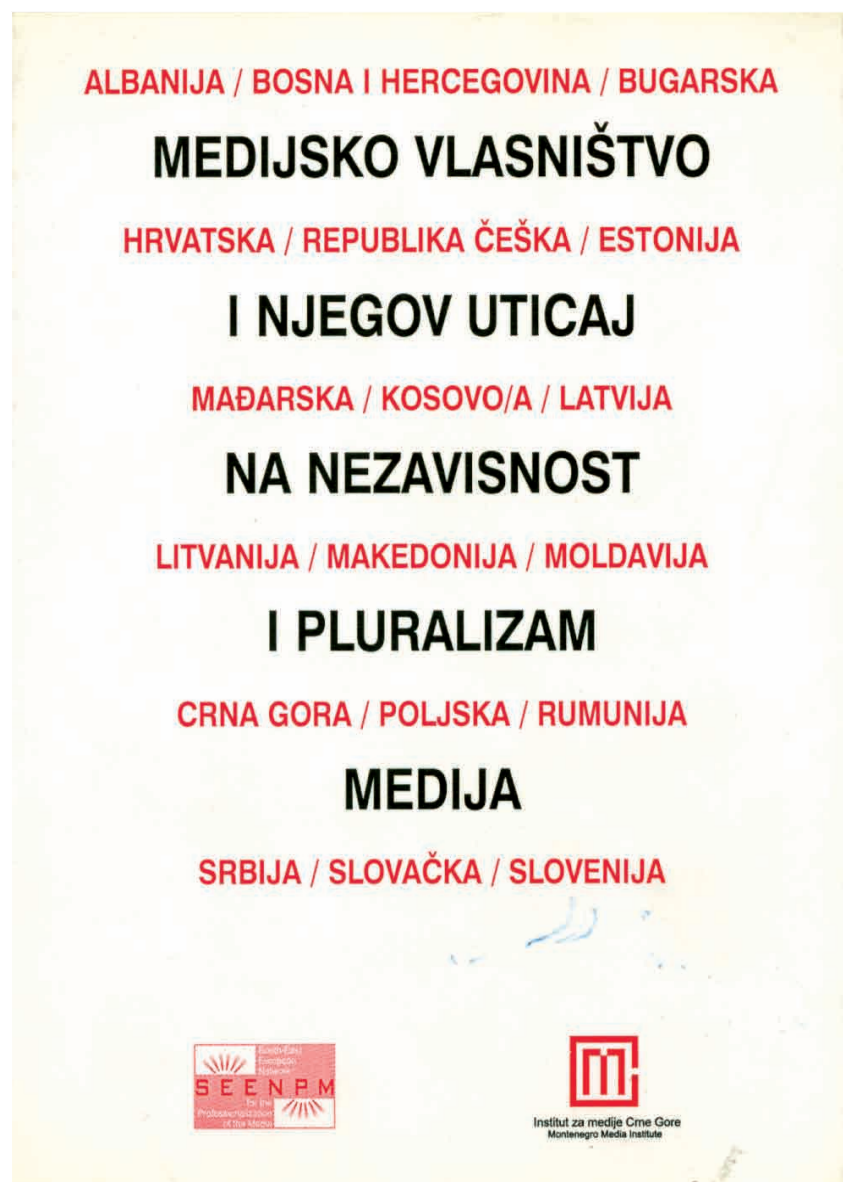

Bez jasnih pravila

Zakon o medijskoj koncentraciji još nije donijet iako je njegov prvi nacrt u saradnji sa Evropskom agencijom za rekonstrukciju i Savjetom Evrope načinjen davne 2004. godine

IMA LI NEDOZVOLJENE MEDIJSKE KONCENTRACIJE:
Publikacija Instituta za medije Crne Gore

Iako se setom medijskih zakona usvojenih krajem 2002. godine garantuje medijski pluralizam, Crna Gora još nema zakon o nedozvoljenoj medijskoj koncentraciji, kojim bi se regulisali transparentnost tržišta i spriječili monopoli.

Evropski parlament je još 1990. godine u *Rezoluciji o preuzimanju medija i pripajanju* naglasio da je medijski pluralizam od suštinske važnosti, a da je ograničavanje koncentracije vlasništva neophodno ne samo iz ekonomskih razloga već kao „sredstvo garantovanja raznovrsnosti informacija i slobode štampe”.

Crna Gora ima 65 elektronskih medija, tri dnevne novine i priličan broj periodične i sedmične štampe, ali to ne mora da znači da je princip pluralizma ostvaren. Pored broja medija, značajno je i ko stoji iza njih, ko ih kontroliše, čiji je kapital unutra.

Zrinka Peruško, profesorica zagrebačkog univerziteta, definiše posljedice nedozvoljene medijske koncentracije na medijski pluralizam: „Tako se može dogoditi da se unutar jedne velike medijske korporacije koja u vlasništvu ima tiskane i elektroničke medije, informacije odabiru i prerađuju u samo jednom uređivačkom središtu. Tada nam je svejedno jesmo li čitali novine, gledali televizijske vijesti, ili slušali radijske – informacije su uvijek iste”.

Ona pojašnjava da su moguće dvije vrste koncentracije: horizontalna i vertikalna. Horizontalna se odnosi na kontrolu nad medijima iste vrste, kao i na posjedovanje više različitih medija od strane nekog velikog koncerna. Vertikalna koncentracija vezana je za kontrolu čitavog lanca proizvodnje i distribucije medija, kao i na kontrolu jedne vrste medija

na različitim nivoima – lokalnom, nacionalnom, međunarodnom.

POSTOJEĆA REGULATIVA: Crnogorsko zakonodavstvo se problemom nedozvoljene medijske koncentracije bavi tek u jednom poglavlju Zakona o radiodifuziji, gdje se sankcioniše nedozvoljena koncentracija u elektronskim medijima.

Zakon, ukratko, propisuje da je medijska koncentracija nezakonita kada „imalac dozvole za rad nacionalne televizije ili radija posjeduje više od 25 odsto akcija u drugoj radiodifuznoj kompaniji koja ima pokrivenost na nacionalnom nivou”. On takođe, kaže zakon, ne može izdavati novine čiji tiraž premašuje tri hiljade primjeraka, niti posjedovati više od deset odsto akcija u novinskoj agenciji.

Zakon kao nedozvoljenu medijsku koncentraciju definiše i situaciju kada privatni elektronski medij emituje više od jednog radio ili televizijskog programa na istom području, a zabranjuje se i da „lokalni i regionalni emiter posjeduje više od 30 odsto drugog lokalnog ili regionalnog emitera na istoj teritoriji i da posjeduje lokalne dnevne novine na istoj ili susjednoj teritoriji”.

„Te odredbe su ispoštovane, tako da u Crnoj Gori nemamo slučajeve nedozvoljene medijske koncentracije”, kaže za *Monitor* **Abaz Beli Džafić**, direktor Agencije za radio difuziju. On, međutim, napominje da postoje „granični slučajevi koje treba pratiti”. Džafić nije međutim želio da precizira o kojim je slučajevima riječ.

Jedina studija koja je na tu temu rađena je publikacija *Medijsko vlasništvo* koju je 2004. godine izdao Institut za medije Crne Gore. U toj se studiji navodi da je Zakon o radio difuziji kad je u pitanju nedozvoljena medijska koncentracija prekršen „u više slučajeva ispreplijetanog medijskog vlasništva”. Između ostalih,

kao najveći vlasnici medija pominjani su preduzeće *Jumedia Mont* koje posjeduje dnevni list *Dan*, nedjeljnik *Revija D* i *Radio D* i **Miodrag Perović**, profesor na Univerzitetu Crne Gore, osnivač i suvlasnik u nekoliko crnogorskih medija: dnevni list *Vijesti*, Televizija *Vijesti*, nedjeljnik *Monitor*, *Radio Antena M*. Zanimljivo, riječ je o opozicionim medijima. U publikaciji se, između ostalog navodi, da su u Perovićevom stopostotnom vlasništvu *Vijesti*, *Monitor* i *Antena M*.

„Mi nijesmo u medijskoj koncentraciji, jer *Radio D* nema nacionalnu frekvenciju”, kaže za *Monitor* Mladen Milutinović, direktor *Jumedia Mont*.

Miodrag Perović za *Monitor* kaže: „Vlasnički udjeli, moji i lica sa mnom

sništvo privremeno prenijeto na mene. Autori publikacije su to stanje, koje je trajalo jedan ili dva dana prikazali kao trajno, na osnovu čega je napravljena propaganda o velikoj koncentraciji mog vlasništva u medijima.”

On naglašava: „Iako je uvijek sve bilo u okviru zakona, ja svih dvadeset godina vodim računa da se ne približim nijednoj političkoj organizaciji da ne bih ugrozio imidž nezavisnosti medija u čijem osnivanju sam učestvovao. Nijedna politička partija ili njen lider nijesu mi dali nikakvu pomoć koja bi vrijedila cent, niti sam s bilo kojim od njih vodio razgovor o takvoj pomoći”.

TRANSPARENTNOST VLASNIŠTVA: Vlasništvo medija koji se povezuju sa Perovićem je javno i

transparentno. To se, međutim ne bi moglo reći za pojedine medije. Na taj problem ukazuju u Agenciji za radiodifuziju. „Imamo slučajeve prikrivenog vlasništva”, kaže Džafić, opet ne želeći da konkretizuje o kojim se medijima radi.

Zakon o medijskoj koncentraciji trebao je između ostalog da obezbijedi transparentnost vlasništva u medijima. Ali i da u kontroli vlasništva nad medijima uključi još crnogorskih institucija, poput Privrednog suda i Ministarstva kulture, sporta i medija.

Sadašnja rješenja iz Zakona o radiodifuziji, osim što su nedovoljna jer se ne bave uopšte nedozvoljenom medijskom koncentracijom u štampanim medijima, trebalo bi razmotriti. Na to upozorava direktor Agencije za radio difuziju, Abaz Beli Džafić.

Primjedbu na rješenja o limitima vlasništva imali su i eksperti Savjeta Evrope **Sandra Bašić - Hrvatinić** i **David Ward** u Strazburu 2004. godine, gdje je predstavljena jedna od verzija crnogorskog Nacrta zakona o medijskoj koncentraciji, koji je još daleko od usvajanja. Taj Nacrt je preuzeo postojeća rješenja iz Zakona o radio difuziji, zabranjujući tako da vlasnik štampanog medija koji ima tiraž veći od 3000 primjeraka učestvuje u ka-

Abaz Beli Džafić:

„Ne postoje odredbe u medijskom zakonodavstvu koje bi spriječile da jedna kompanija ili jedna osoba kupi sva tri crnogorska dnevna lista”

povezanih, u medijima su znatno ispod zakonom predviđenih granica i nigdje ne posjedujemo većinski paket. Publikacija od koje polazi vaše istraživanje falsifikovala je činjenice koje se tiču mene. Kad su me osnivači *Monitora* i *Antene M* ovlastili da novinarima dam vlasničke udjele u ovim medijima, na prijedlog advokata napravljen je međukorak u kojem je sa 72 osnivača vla-

pitalu drugog preduzeća koje izdaje štampani medij sa više od 10 odsto kapitala. Ista granica postavljena je i u slučaju da učestvuje u vlasništvu elektronskog medija sa nacionalnom pokrivenošću i preduzeću za štampanje i distribuciju medija.

„Navedeni donji prag tiraža je veoma mali i može voditi gušenju rasta time što će se blokirati horizontalna integracija i strategije ekonomskog rasta kojima bi oni postali ekonomski održiva preduzeća. Neophodno je razmotriti da li taj prag prijeti da priguši razvoj tržišta štampanih medija”, navodi se u komentaru eksperata SE na Nacrt zakona o medijskoj koncentraciji.

BEZ ZAKONA: U aprilu 2004. godine Vlada Crne Gore je sa Savjetom Evrope i Evropskom agencijom za rekonstrukciju potpisala zajedničku inicijativu o izradi nacarta zakona o medijskoj koncentraciji u Crnoj Gori. Od tada izrađeno je nekoliko verzija nacarta, ali se nije došlo ni do forme predloga. Zakon o medijskoj koncentraciji nije donešen iako je obavezu

njegovog usvajanja propisao i Zakon o medijima koji kaže da će „zaštita konkurencije na polju informacija biti uređena posebnim zakonom”.

U Ministarstvu kulture, sporta i medija, kažu, da zakona neće ni biti.

Željko Rutović, pomoćnik ministra kulture, sporta i medija za *Monitor* pojašnjava: „S obzirom da je Skupština Republike Crne Gore u novembru 2005. godine usvojila Zakon o zaštiti konkurencije, potreba donošenja posebnog zakona o nedozvoljenoj medijskoj koncentraciji u štampanim medijima postala je suvišna”.

Rutović dalje objašnjava da je u mišljenju Ministarstva za ekonomski razvoj na Nacrt zakona o nedozvoljenoj koncentraciji u štampanim medijima kojeg je pripremilo Ministarstvo kulture, sporta i medija „istaknuto da Zakon o zaštiti konkurencije, kao jedinstveni antimonopolski zakon u Crnoj Gori, uređuje način, postupak i mjere zaštite konkurencije na tržištu”.

Pomoćnik ministra za kulturu, sport i medije precizira: „Predstavnik Evropske komisije, nakon konsultovanja relevantne službe Komisije, obavijestio je Sekretarijat za evropske integracije Vlade Crne Gore da se

pravila konkurencije EU u zaštiti primjenjuju na sve sektore ekonomske aktivnosti. Ne postoje specifična antimonopolska ili pravila koncentracije za medije. Stoga pravila konkurencije treba primjenjivati na sve sektore, bez izuzetaka”.

U Agenciji za radio difuziju, međutim, ne misle da je postojeća zakonska regulativa dovoljna.

„Ako bi se pojavio neko ko želi da kupi sve tri dnevne novine u Crnoj Gori, ne bi bilo zakonskog osnova da mu se to zabrani”, objašnjava Džafić. Bez obzira na Zakon o zaštiti konkurencije. „Trebalo da se shvati da to uopšte nije nemoguće”, upozorava on.

Crnogorska dnevna štampa je prije nekoliko godina bila korak od tog scenarija. Njemački medijski koncern WAC koji je do prije nekoliko godina posjedovao polovinu akcija najtiražnijeg crnogorskog dnevnika *Vijesti*, istovremeno je sa Vladom pregovarao o kupovini državnog lista *Pobjeda*. Predstavnici WAC-a vodili su pregovore i o preuzimanju dijela vlasništva nad dnevnikom *Dan*, drugom po broju prodatih primjeraka u Crnoj Gori.

U regionu je ulazak njemačkog koncerna WAC podstakao koncentraciju vlasništva. U nekim zemljama WAC je kupio najtiražnije listove, kao što je bio slučaj sa Makedonijom u kojoj je preuzeo vlasništvo nad tri dnevnika. U Hrvatskoj WAC posjeduje polovinu EPH, koja ima premoć na tržištu magazina i jednu od prvih pozicija na tržištu dnevnih novina. U Bugarskoj WAC je kupio dva najtiražnija dnevna lista, dok je u Srbiji najstarija novinska kuća *Politika* prešla u vlasništvo ovog koncerna, kao i više lokalnih magazina i novina. WAC je prisutan i u Bosni i Hercegovini, a u Rumuniji takođe posjeduje više medija.

I pored povike na privatne medije, čini se da je država u Crnoj Gori koncentrisala najviše medija u svojim rukama. Uprkos medijskim zakonima donijetim krajem 2002. godine, državna *Pobjeda* još nije privatizovana. Brojne lokalne radio i TV stanice nijesu transformisane u lokalne javne servise. Prema brojnim primjedbama međunarodnih dokumenata, RTCG još nije istinski javni servis i pod jakim je uticajem vladajućih krugova.

Milena PEROVIĆ-KORAĆ
Zoran RADULOVIĆ

Željko Rutović: „S obzirom da je Skupština Republike Crne Gore u novembru 2005. godine usvojila Zakon o zaštiti konkurencije, potreba donošenja posebnog zakona o nedozvoljenoj medijskoj koncentraciji u štampanim medijima postala je suvišna”

(Projekat je podržan od strane Delegacije EU u Crnoj Gori, a svi nalazi su isključivo rezultat istraživanja našeg novinarskog tima)